

Dünyaya hâkimiyetimizi sağlayan donanmamız İstanbul'da.

Hayat TARİH MECMUASI

Bu sayıda neler var

Yirmisekiz Çelebî'nin Paris Sefâretnamesi 4
Habeş İmparatorunun Sarayında Üç Türk 11
Üstat Mükrimin Halil 16
Büyük Türklüğü Parçalayan Kimlerdir? 21
Konak, Ev, Apartman 24
Hangi Ülkelerde Ne Kadar Kaldık? 28
Bir Hükümet Darbesi Teşebbüsü 34
Şemsipaşa Camii 37
İslâm'dan Önce Türk Medeniyeti 40
Büyük Musiki Bilgini: Suphi Ezgi 44
Muğla'daki Kaya Mezarları 47
General Townshend'in Hâtıraları 52
Fethiye Müzesi 59
Hikâye Olan Gerçekler 64
Soyulan Hazine 66
İlk Posta Teşkilâtımız 70
Tarihe Akan Bir Ay 73
Bir Yazının Akisleri 74
Sıkkım 76
Bizde Kâğıt Paranın Tarihçesi 81
İsmini Taşıdığımız İnsanların Hikâyesi 84
Resimlerle Eski İstanbul 86
Jane Grey'in İdamı 90
Karikatür 94
Kitaplar Arasında 96
Tarih Postası 97

Hayat TARİH MECMUASI
Aylık Kültür Mecmuası
1 Nisan 1967 Yıl: 3 Cilt: 1
Sayı: 3 Sıra: 27

İMTİYAZ SAHİBİ: Şevket RADO
NEŞRİYAT MÜDÜRÜ: Yılmaz ÖZTUNA
MESUL YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Orhan Ş. YÜKSEL

BASILDIĞI YER: Tifdruk Matbaacılık Sanayii A. Ş. Basımevi - Divanyolu Türbedar Sok. No: 22 İstanbul TEL: 27 95 10 (5 hat)
ABONE: Bateş Bayilik Teşkilâtı. Cağaloğlu-İstanbul TEL: 27 12 07

Bir Hükümet Darbesi Teşebbüsü

Yazan: Ragıp Şevki Yeşim

1690 yılıydı. Sadrâzam Köprülü Fazıl Mustafa Paşa, Macaristan seferine hazırlanıyordu. Hazırlıklarını tamamlayan sadrâzam, Davutpaşa'da kurulan çadırına inmiş ve evvelce Rusçuk'a gönderilmiş olan mühimmatın, şimdi Tuna gemileriyle Belgrad'a gönderilmesini emretmiş ve karadan gidecek olan mühimmatın nakli içinde Cebecibaşı Ahmed Ağa'yı, bu işe memur etmişti.

Bu sırada İstanbul'da bazı şayialar dolaşmaya başladı. Ağızdan ağıza dolaşan şayialarda: Padişahın hasta olduğu, vücudunun şiştiği, fakat gayretinden gezip dolaştığı, ramazan ayı içinde ölebileceği söyleniyordu. «Sadrâzam burada iken cülûs vâki olursa, dilediğini padişah yapar. Ölüm, o gittikten sonra vâki olursa, o zaman söz ulemâ ile İstanbul koruyucularına düşer. Ulemâ, Sultan Mehmed'i veya oğullarından birini padişah eder. O zaman sadrâzam, ulemâ tahkir etmek, fetva almadan asker katletmek ve dirliklerini elinden almak, nasıl olurmuş görür» deniyordu.

«BE HEY PAŞA, GÖR BAK, NE HALDEYİM!»

Bunları duyarak korkan Şeyhulislâm Feyzullah Efendi ile bazı kimseler, gidip sadrâzam ile görüştüler ve ona:

— Siz gittikten sonra padişahın burada kalması doğru değildir, dediler. Hiç olmazsa padişah da Edirne'ye gitsin. Hastalığı bir hayli ilerlemiştir. Allah korusun bir hal olursa, siz de burada yoksunuz. Söz ayağa düşer. Ulemâ Efendiler ve bahusus dirliği kesilmiş bağrı yanıklar ve şehir halkı, sizden ve bizden memnun değildirler. Maazallah bir ayaklanma olursa, kanımızı içerler. Onlar, bizim bir kaşık kanımıza teşnedirler.

Sadrâzam:

— Hepiniz bilirsiniz. Ben sadrâzam olduğum zaman hazinede gelir az, gider çoktu. Hazine açığını kapamak için, çalıştım. Bu arada bazı kimseleri kırdım. Halen sefer zamanında olduğumuz gibi hazinede de para yoktur. Hal böyle iken, yeniden masraf edip padişahı götürmek nasıl mümkün olur? dedi ise de şeyhulislâm:

— Cülûs vâki olursa bari Edirne'de bulunuruz. Bir sürü rezil: «Sadrâzamın hareketinden sonra dilediğimizi padişah ederiz» diyorlar. Bu fitnenin defedilmesi için, padişahın da gitmesi lâzımdır, dedi. Bunun üzerine sadrâzam tekrar saraya geldi. Padişahın huzuruna çıkarak:

— Şevketlû hunkârım, cümle vükelâ ve ulemâ kullarınız, sizin de bizimle beraber Edirne'ye gelmenizi rica ediyorlar. Ne söyledimse çare olmadı. Behemehal gelmeniz, dinin icaplarındandır. Evvelce birkaç defa olmuştur. Sadrâzamlar, ordu ile İstanbul'dan ayrılınca, olur olmaz bahane ile İstanbul rezilleri toplanıp padişahları rahatsız etmişlerdir. Belki gene bir fitne çıkarırlar, size rahat vermezler ve maksatlarına nail olurlar. Ben de seferde rahat edemem. Bir hizmet ifa edemem. Seyahat mübarektir. İnşallah, hastalığınıza da iyi gelir, dedi. Padişah:

— Behey paşa, gör bak, ne haldeyim. Bu hastalık ile nasıl yolculuk edilir?

— Hunkârım, böyle lâzım geldi, diyerek, sadrâzam padişahı ikna etti. Padişah da kalkıp tahtırevan ile, Davutpaşa ordugâhına geldi. Yanında ağabeyi Mehmed ile küçük kardeşi Ahmed vardı.

Padişah, Sadrâzam, Şeyhulislâm başta olduğu halde tekmil ordu, Davutpaşa'dan

Bazı yeniçeri tipleri: Solda başçavuş ve kul kâhyası; sağda orta çavuş. Orta çavuşla konuşan ise mübeynci demek olan kapıcıbaşıdır ve yeniçeri değildir.

kalkıp Edirne'ye doğru hareket etmek üzere iken, şehirde şayiaları yayanlar, Kadıköy'de toplanarak hal' ve cülûs için kararlarını alıyorlar ve planlarını hazırlıyorlardı.

«ŞU BİZİM ÇİNGENE OĞLU...»

Ulemâdan İbrahim Efendi, padişah imamı iken Rumeli kazaskerliğine getirilmiş ve sonra da azledilmişti. Padişah imamı iken Sultan Mehmed'in meclislerinde de bulunmuştu. Padişahın da bulunduğu bir konuşma esnasında, hazine açığından bahsedilince padişah:

— Seferler ve vergi tahsili sebebiyle halka bir hayli zahmet çektirildi. İyi niyet sahibi olmayan tahsildarlar, halka zulmettiler, deyince, İbrahim Efendi:

— Şevketlû padişahım, cem edilmiş mal çok. Fakat toprağın altında gömülüdür. Murat etseniz, hepsini çıkarıp alabilirsiniz. Lâkin neyleyeyim ki, etmezsiniz, dedi.

Padişah :

— «Ya!... Efendi, cem olmuş bu mallar nerededir?, diye sordu. O zaman Köprülü Fazıl Mustafa'ya vezirlik rütbesi verilmemişti, beydi. İbrahim Efendi ise padişah imamı idi.

— İşte, Köprülüzâde Mustafa Bey'in, babasından ve kardeşinden kalan malları mahzende çürüyüp yatar, dedi.

Bunu Mustafa Bey, sonradan duymuştu. Aradan zaman geçti. Devir döndü. Mustafa Bey, vezir ve sadrâzam oldu. İbrahim Efendi'yi Rumeli kazaskerliğinden azletti. Tarafların kalblerinde husumet peyda oldu. İbrahim Efendi, sadrâzamdan bahsedilse, ismini söylemez: «Sadrâzam olacak, şu oğlan değil mi, boğazında zenciri eksik bir delidir» derken, sadrâzam da, İbrahim Efendi'nin ismini söylemez: «Şu bizim Çingene oğlu değil mi?» derdi. Kalblerinde kin vardı. Hulâsa fırsat buldukça birbirlerini çekiştirirlerdi.

Sadrâzam Fazıl Mustafa Paşa, İbrahim Efendi'den başka, İbrahim Efendi'nin damadı olan ulemâdan Celep Hasan Efendi'yi Süleymaniye müderrisliğinden, Şabanzâde Mehmed Efendi'yi İstanbul kadılığından, Tevfikîzâde Mehmed Efendiyi, Kâbe kadılığından azletmişti. Bunların hepsi de İstanbul'da bulunuyordu. Padişah tahtırevanla Davutpaşa'ya çıkarıldığı gün, Celep Hasan Efendi, başta kayınpederi olduğu halde Mehmed Efendileri de Kadıköy'deki evine akşam yemeğine davet etti. Yemekten sonra Hasan Efendi, baştakileri tenkid eden bir konuşma yaptı, onları zır cahillikle itham etti:

— Hele şu Rumeli kazaskeri Yahya Efendi yok mu? Dört senedir Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerinin üzerine pisledi. Ondan başka âlim ve fâzıl kimse yok mu? Halbuki onu okutur değil, âlim, yüzlerce fakih vardır. Bu devlet yalnız araboğluna mı kaldı? dedi.

İbrahim Efendi:

— Böyle bir çilesiz oğlan sadrâzam olunca, müftüsü de, kazaskeri de elbette böyle olur. Dünya nasıl yıkılacak? İşte böyle yıkılacak. Meydanı boş buldular. Birbirlerine dayanarak ulemâyı tahkir edip dilediklerini azil, dilediklerini tayin ederler, dedi.

Hasan Efendi:

— Şu padişah dedikleri adamın rüşdü yok, aklı eksik olup, idareye kadir değildir. Rüşdü ve aklı eksik olan padişahın, cuması caiz değildir, dedi.

Tevfikîzâde Mehmed Efendi:

— Şimdi bir cülûs vâki olması iktiza etse, lâyıkı kimdir? diye sordu.

Hasan Efendi:

— İşte Sultan Mehmed veya aslan gibi iki oğlu var. Bunlardan biri padişahlığa lâyıktır. Kırk yıl bucaklarda çürüyüp kalmış, şuursuz, dünyadan habersiz, aklı eksik bir adamı padişah yaptılar, dedi.

İbrahim Efendi:

— Akıldan hariç deli oğlanın, padişahı da elbette kendisi gibi olacaktır. Devleti eline aldı. Kimseyi söyletmez. Bir müddet dahi geçince hutbe ve sikkeye de ortaklık iddia ederse, şaşmamalıyız, dedi.

Pazar günü, Celep Hasan Efendi, kıyafet değiştirerek Davutpaşa'ya geldi. Zülüflübaltacılar odasında, silâhdarağa ile görüştü. Durumu ona da haber verdi:

— Bu gece Ulemâ cem olup erkenden buraya gelecekler. Kızlarağası ile siz de sözü bir ediniz. Ulemâ karşıdan görününce, Sultan Mehmed'i çıkarıp, hazır ediniz, dedi ve gitti. Silâhdarağa, Hasan Efendi'ye suret-i haktan görünerek: «Olur, pekiyi,» dedi. Fakat o gidince hemen sadrâzamın yanına koştu: «Cülûs için ittifak eden ulemâ bu gece harekete geçecek. Bu akşama kadar fesatlarını önlemek, ömür defterlerini dürmek gerek» dedi.

Sadrâzam :

— Demek, halk arasında dolaşan şayiaların aslı varmış, diyerek hemen harekete geçti. Ulemâdan İbrahim Efendi'nin, Hasan Efendi'nin, Şabanzâde Mehmed Efendi'nin, Tevfikîzâde Mehmed Efendi'nin ve Mirza Mustafa Efendi'nin evlerine birer çavuş gönderdi. «Sizinle müşavere edilecektir» diye onları evlerinden birer birer aldırıp, Yalı Köşkü'ndeki bostancıbaşıya teslim etti. Sonra Kıbrıs'a sürdü.